

GEVER: YARALARI SARMAK İÇİN

Gever, resmi adı ile Yüksekova; Hakkari'ye bağlı, yüksek dağlarla çevrilmiş, denizden 2000 metre yükseklikte bir ovada kurulmuş bir ilçe. Türkiye, İran, Irak sınır çizgisinde olması ve İran'a açılan Esendere Sınır Kapısı'na yakınlığı, sınır ticaretinin ve ekonomik hayatın görece canlanmasına yol açmış. Öte yandan 1990'lı yıllardan itibaren bölgede yaşanan çatışmaların etkisiyle çevreden yoğun bir göçe uğramış bir merkez. Son çatışmalardan önce ilçe nüfusunun 100 bin dolayında olduğu belirtilmekte.

Temmuz 2015'da Türkiye'nin içine girdiği çatışmalı durumun yoğun olarak yansıdığı ilçelerden biri de Gever oldu. Eylül- Ekim aylarında ilçede kazılan hendek ve özerklik ilan ile başlayan gerilim, devletin bunları bahane ederek yoğun operasyonlara girişmesine yol açtı. 2016 yılının ilk aylarında iyice yoğunlaşan çatışmalar aylar sonra sona erdiğinde geriye harabeye çevrilmiş bir kent kaldı. Tıpkı Varto, Silvan, Derik, Diyarbakır-Sur, Şırnak, İdil, Silopi, Cizre ve Nusaybin'de olduğu gibi Gever ilçesi de insani ve maddi açıdan büyük bir yıkıma uğradı.

Kürdistan Sosyalist Partisi olarak Gever'deki durumu yerinde görmek ve buradaki gerçeği kamuoyunun gözleri önüne sermek amacıyla ilçeye bir heyet gönderme kararı aldık. Bu ziyaretin bir amacı da hükümetin ve ilgili kamuoyunun ilçeye dikkatini çekmek, bölgede yakılıp yıkılmış benzer yerleşim yerleri için yeniden inşa ve çözüm modellerinin geliştirilmesini teşvik etmektir.

Bu çerçevede Genel Başkanımız Sayın Mesut Tek ve MYK üyelerimizden oluşan bir parti heyetimiz 25 Temmuz 2016 tarihinde Gever ilçesine bir ziyaret gerçekleştirdi ve burada çeşitli temaslarda bulundu. Meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgüt yöneticileri, ilçenin kanaat önderleri, halktan ve esnaftan insanlarla görüştü. Gever Belediyesi'ni ziyaret ederek yetkililerden bilgi aldı. Parti heyetimiz yakılıp yıkılmış mahalleleri gezerek olup bitenlere ilişkin notlar aldı. Bütün bu görüşme ve gözlemlerin sonucunda aşağıdaki raporu kamuoyu ile paylaşmayı uygun gördü.

Maddi-insani hasar:

Gever ilçesi 9 mahalleden oluşuyor. Bunların içinden Güngör, Cumhuriyet, Mezarlık, Orman, Yeşildere en çok hasara uğrayan mahalleler. Söz konusu beş mahallede evlerin çoğu ağır silahlarla, muhtemelen top atışlarıyla delik deşik edilmiş, ayrıca içindeki bütün eşyalarla yanmış durumda. Gezdiğimiz mahallelerde ortalıkta hem sivil hem de güvenlik güçlerine ait yakılıp tahrip edilmiş araçlara rastladık. Arada sağlam kalmış tek tük evlerde insanlar yaşarken, gezdiğimiz sokakların ve evlerin çoğu bomboştur.

Şehrin en uğrak caddesi olan Cengiz Topel Caddesi'nin üzerinde bulunan birçok işyeri ve mağazanın kurşunlanmış görüntülerine tanık olduk. Aynı cadde üzerinde bulunan Zagros İş Merkezi birkaç kez silahlı saldırıya maruz kalmış ve hasar görmüştü. Zagros İş Merkezi'nin merdiven duvarlarında sonradan çizilmiş olduğu anlaşılan ay yıldızlı işaretler bulunuyordu.

Öte yandan şehir merkezinde hasar görmüş bir kısım işyerinin onarılmakta olduğunu gözlemledik, bazı işyerinin onarım işleri ise tamamlanmıştı. Aldığımız bilgilere göre imkânı olanlar kendi olanaklarıyla bu onarım ve inşa işini gerçekleştiriyordu. Bazı

yerlerde ise yıkılmış binalara ait enkazın iş makinaları ile temizlenmekte olduğuna rastladık.

Konuya vakıf ilgililerden aldığımız bilgilere göre Gever ilçesinde geçen dönem içinde 6000 ev yıkılmış, 5000'i ağır hasarlı, 1000 tanesi ise görece az hasar görmüş.

Gever'de şu anda 3000 kişi evsiz bulunuyor. Hasar gören dükkân ve işyeri sayısı ise 1500. Ayrıca birinden ötekine geçmek için, dükkânların duvarları içeriden delinerek arada geçit oluşturulmuş. Görüştüğümüz kişiler birçok işyeri ve evlerdeki değerli eşyaların yağmalandığını ya da kullanılamaz hale getirildiğini ifade ettiler. Esnaf, üç ay boyunca işyerlerini açamadığından büyük mağduriyetlere uğramış. Şimdiye kadar yapılan tespitlere göre 1750 esnaf yaşananlardan zarar görmüş, bunlardan 1000'i ise büyük tüccar kategorisi içinde yer alıyor.

Çatışmaların yoğun olarak yaşandığı dönemde ilçenin tümünün boşaldığını, ilçede geriye sadece 6000 kişinin kaldığını belirten ilçe sakinleri, çatışmalar durduğu halde 15-20 bin kişinin hala geriye dönmediğini ifade ettiler. Yakın köylere gitmiş insanların bir kısmının gün içinde hasar görmüş evlerine uğradıklarını, akşam olunca tekrar ilçeden ayrıldıklarını dile getirdiler.

Görüştüğümüz ilçenin yerel yöneticilerine göre ilçede şu anda temel sorun barınma. Binlerce insan evsiz barksız. Barınma sorunu olanlar aynı zamanda yatmak ve kullanmak için gerekli malzemelerden yoksun bulunuyor. İlçede elektrik ve su sıkıntısı çekiliyor. Bir kısım insan ise yiyecek ve su ihtiyacı ile karşı karşıya. Bu sıkıntıları gidermek amacıyla belediye gezici jeneratörler kullanıyor, halka tankerlerle su dağıtıyor. Belediye yetkilileri, kendi imkânlarıyla evlerini onaranlara çimento verme, usta tedarik etme biçiminde katkıda bulduklarını anlattılar. Görüştüğümüz hemen herkesin ortak beklentisi şu oldu; "Kış gelmeden halkın barınma sorunu mutlaka çözülmeli".

İlçe sakinlerinin çoğu, şimdiye kadar hasarlarının devlet tarafından karşılanmadığını, evlerini yitirenlere kira yardımı sözü verildiğini, bazılarının kira yardımı yapıldığını, kimine ise "PKK destekçisi" oldukları gerekçesiyle bu yardımın yapılmadığını belirttiler. Bazılarının ise "toplumsal olaylara karıştığı" gerekçesiyle hasarlarının giderilmediğini ifade ettiler. Kira yardımı talebinde ve hasarların giderilmesi girişiminde bulunanlara mülki yöneticiler mahkeme yolunu gösteriyormuş. Bir kısım aileye ise "ilçeyi terk edin kiralarınız biz veririz" denildiği ifade edildi.

Görüştüğümüz kaynaklar, Gever'de yaşanan çatışmalarda 85 PKK militanının yaşamını kaybettiği belirtirken, hükümet kaynakları bu rakamı 200 olarak yansıtıyor.

Çatışmalarda yaralanmış insanların sayısı hakkında ise bilgi edinemedik.

Özetle Gever'de çatışmalarda yaşanan maddi ve insani kayıplar oldukça kabarık.

Zaman kaybedilmeden bunlara ilişkin gerekli adımların atılması gerekiyor.

Ticari-ekonomik durum:

Gever halkı sadece son yaşanan çatışma ve yıkım sürecinden mağdur olmuş değil. Benzer şekilde bölgede yaşanan ticari kısıtlamalardan da büyük oranda etkilenmiş durumda. Gever ilçesine yakın, yıllık 30 milyar dolar ticaret hacmine sahip olan Esendere Sınır Kapısı'nın bir yıldır kapalı olması sadece ticaret erbabını zarara uğratmakla kalmamış, genel olarak bölge halkının belini bükmüş durumda. Ayrıca Kürdistan Bölgesi'ne açılan Şemdinli Derecik ile Çukurca'daki Üzümcük sınır kapılarının keyfi bir biçimde işlevsiz bırakıldığı belirtildi. Anlatıldığına göre Hakkâri'de genel olarak ihracat-ithalat yapılamamakta, sadece sınır ticareti kapsamındaki ekonomik faaliyetlere izin verilmekte. Bölge halkına ekonomik açıdan

belli bir rahatlama sağlayan çay, sigara, hurma gibi sınır ticareti bir süredir durdurulmuş durumda.

2015 yılında açılan Gever Havaalanı ise ilk bir aylık faaliyetten sonra kapatılmış. Yetkili birimler, buna gerekçe olarak PKK'den kaynaklı olası saldırı tehlikesini gösteriyormuş. Bölgenin en büyük ekonomik girdisi olan hayvancılık ise bir süredir rahatça yapılamıyor, bankalar bölge esnafına kredi vermekte ketum davranıyor. Görüştüğümüz bir kaynak, son olaylardan sonra ilçede bütün halkın, zengini fakiriyle herkesin yoklukta eşitlendiğini anlattı. Bütün bunlar, son bir yıllık şiddet ve yıkım operasyonlarının yol açtığı trajik tabloyu daha da derinleştirmiş durumda.

Sağlık-eğitim:

Sağlık alanında çalışanlardan aldığımız bilgilere göre Sağlık Ocakları'nın neredeyse yarısı son çatışmalarda yıkılmış. Sağlık Bakanlığı şu anda gerekli sağlık taramasını yapıyor, aşı ihtiyacını karşılıyor. Bu açıdan her hangi bir bulaşıcı hastalık söz konusu değil. Ancak çocuklarda ciddi travmalar söz konusu. Bunun için psiko-sosyal çalışmaya ihtiyaç var. Çocuklar parmaklarını yemeğe başlamış. Devlet dışardan gelen gönüllü yardım kuruluşlarının halka yardım yapmasını engelliyormuş. Söz gelimi konut yapmak ya da halka çadır ve yemek dağıtımında bulunmak isteyen yabancı kuruluşlara resmi yetkililer engel çıkartıyormuş.

İlçedeki okulların bir kısmının yıkıldığını, çoğunun kapatıldığını ve bazılarının karakola dönüştürüldüğünü ifade eden ilçe sakinleri eğitimin şimdilik normale döndüğünü ifade ettiler.

Bu arada, işçi ve memurlara hükümet yanlısı sendikalara üye olmaları konusunda baskı uygulandığı belirtildi.

Gever'de bizimle paylaşılan bir notun altını çizmekte yarar var.

Gever'de çatışmaların bir aşamasında, söz konusu süreci durdurmak amacıyla bir komisyon kurulduğunu ve bu komisyonun içinde kendisinin de yer aldığını belirten Gever Esnaf ve Sanatkârlar Odası Başkanı İrfan Sarı, bunun için hem devlet yetkilileriyle görüştiklerini hem de Kandile gidip PKK yöneticileriyle konuştuklarının, ancak her iki tarafın da önerilerini dikkate almadan savaşı sürdürdüklerini, bunun da tarafların çatışmalara önceden hazırlandığını gösterdiğini dile getirdi.

Yaraları sarmak için:

Gever'de yaşanan çok yönlü yıkım ve travmaların aşılması ve açılan yaraların sarılması için atılacak adımlar şu başlıklar altında özetlenebilir.

- Gever'in yeniden inşası, çatışma sürecinin yol açtığı ekonomik, sosyal ve psikolojik tahribatların onarılması için alınacak tedbirlerde ve yürütülecek çalışmalarda ilçenin yerel yöneticileri, sivil toplum örgütleri, kanat önderleri olmak üzere ilgili yerel aktörlerin görüşü alınmalı, yapılacak işler onlarla birlikte yürütülmelidir.
- İlçede yaşanan can kayıpları ve hak ihlalleriyle ilgili etkin bir soruşturma

süreci başlatılmalı. Şüphesiz böyle bir soruşturma Gever ile sınırlı kalmayıp, benzer durumları yaşayan diğer yerleşim merkezlerini kapsayacak bir perspektifle yürütülmeli.

- Bölgenin sosyo-ekonomik ve mekânsal inşası için özel kaynaklar tahsis edilmeli ve bunların kullanılacağı özgün programlar hazırlanmalıdır.
- İlçede yaşanan hasarların giderilmesinde ayrımcılık yapılmamalı, hasarların karşılanmasında adil ve objektif kriterlere göre hareket edilmelidir.
- Bölgenin iklim koşulları hesaba katılarak kış bastırmadan evi barkı kullanılamaz hale gelenlere barınma imkânı sağlanmalı. Benzer şekilde muhtaç olanlara yiyecek, yakacak ve ev eşyası yardımında bulunulmalı.
- Yardım kapsamına ruhsatsız olup hasar görmüş konut sahipleri de dâhil edilmeli.
- Gönüllü yardım kuruluşlarının ilçeye dönük yardım girişimleri engellenmemeli, tersine ilçenin yeniden canlandırılması için söz konusu kuruluşların imkân ve birikimlerinden faydalanmalıdır.
- Bölgede ekonomik koşulların normalleşmesi, dahası iyileşmesi için Esendere Sınır Kapısı bir an önce faaliyete geçirilmelidir. Esendere Sınır Kapısı'nın açılmasının bölge insanının yaşam seviyesini olumlu yönde etkileyeceğine kuşku yoktur.
- Büyük bir maliyete mal olduğu açık olan Gever Havaalanı yeniden faaliyete açılarak bölge insanının hizmetine sokulmalıdır.
- Çatışma ortamından etkilenen çocuklara dönük etkin psikolojik destek sunulmalı, çatışma ortamının yol açtığı travmanın aşılması için psiko-sosyal tedbirler hayata geçirilmeli.
- İlçeye aşırı derecede yığılmış güvenlik güçlerinin fazlası ilçenin ve sivil alanın dışına çıkartılarak günlük yaşamın normalleşmesi sağlanmalıdır.

Bu ve benzeri adımlar, bölgeye dönük bütünlüklü bir politika değişikliği eşliğinde atıldığında yaraların sarılması, mağduriyetlerin giderilmesi ve toplumsal yapının yeniden inşası mümkün olabilir. Daha da önemlisi Kürt sorununda çatışma eşiği aşıлып yeni bir barış ve çözüm iklimine girildiğinde, Gever'de yeni bir umut ve enerjinin ortaya çıkacağına kuşku yoktur.

25 Temmuz 2016

**Kürdistan Sosyalist Partisi
(PSK)**